

Beleid sociale veiligheid

BS. DE BERK

leerrijk!
voor primair onderwijs

Inhoud

1. Inleiding.....	2
Aanleiding voor dit beleid:	2
Het doel van dit beleid:	2
Voorwaarden.....	2
2. Onze blik op pesten.....	3
Vormen van pesten	3
Signalen van pesten.....	3
Oorzaken van pesten	3
Pesten of Plagen?	3
3. Preventief beleid.....	4
Leerlingen	4
Team.....	5
4. Monitoring	6
ZIEN!.....	6
Integraal	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Sociogram	6
Leerlingen	7
Team.....	7
Ouders	7
5. Tijdpad	7
6. Curatief beleid	80
stappenplan pesten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.0
individueel	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.0
groep.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.0
school.....	10
ouders.....	10
adviezen.....	11
documenten.....	11
Bijlagen	102
Bijlage 1: Drie gouden afspraken.....	102
Bijlage 2: Thema's en lessen Kriebels.	122

1. Inleiding

De Onderwijsinspectie over Sociale Veiligheid: "school is veilig als de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen niet door handelingen van anderen wordt aangetast. Dat betekent dat er een veilige en positieve sfeer is op school. Het betekent ook dat de school optreedt tegen pesten, uitschelden, discriminatie, geweld en andere vormen van ongepast gedrag, en deze zoveel mogelijk voorkomt."

Aanleiding voor dit beleid:

Met de invoering van de wet Sociale Veiligheid op School (aug. 2015) hebben scholen een inspanningsverplichting gekregen om een sociaal veilige schoolomgeving te realiseren. Alle scholen hadden al wel een pestprotocol, maar deze wet is in het leven geroepen omdat het hebben van een protocol alleen niet afdoende is. Wij onderschrijven dit. We vinden het heel belangrijk om een actief veiligheidsbeleid te voeren ter preventie van pesten. Echter weten wij ook dat pesten helaas op elke school voorkomt, ook bij ons. Daarom investeren wij in de deskundigheid en betrokkenheid van ons team, de leerlingen en de ouders/verzorgers ten behoeve van het creëren van een veilige en positieve sfeer op school en daarnaast om het pesten op onze school te kunnen signaleren en serieus aan te pakken.

Het doel van dit beleid:

Alle leerlingen horen zich veilig te voelen tijdens hun basisschoolperiode op onze school, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Mocht hun veiligheid toch in het gedrang komen, dan voelen zij zich gehoord en serieus genomen.

Voorwaarden om ons doel te bereiken:

- Afspraken zichtbaar maken waardoor teamleden, leerlingen en ouders elkaar kunnen aanspreken op deze afspraken als er zich ongewenste situaties voordoen,
- School monitort de sociale veiligheid 2x per jaar.
- Dit beleid wordt elke 2 jaar geëvalueerd en waar nodig aangepast. Hierbij worden alle partijen betrokken: leerlingen, ouders en teamleden.
- Pesten wordt als probleem gezien door alle betrokken partijen: leerlingen, teamleden en de ouders / verzorgers (hierna genoemd: ouders).
- Wij zien pesten als een groepsprobleem waarbij we uitgaan van verschillende rollen: gepeste leerlingen, pesters, meelopers, aanmoedigers, helpers, buitenstaanders en omstanders.
- Teamleden herkennen de signalen van pesten en nemen, als pesten optreedt, duidelijk stelling hiertegen.
- Wanneer pesten ondanks preventie toch de kop op steekt, beschikt de school over een pestprotocol waarin duidelijke stappen staan die dan gevolgd worden.
- Voor ouders en leerlingen is er een aanspreekpunt met betrekking tot pesten. Op onze school is dat anti-pestcoördinator Ilonca van der Made.

2. Onze blik op pesten

In dit hoofdstuk beschrijven wij kort wat wij onder pesten verstaan.

Vormen van pesten

Pesten kan in verschillende vormen voorkomen:

- fysiek pesten (lichamelijk): slaan, duwen, schoppen, knijpen, haren trekken, laten struikelen of tegenhouden.
- Verbaal pesten (met woorden): schelden, roddelen, chanteren, uiten van bedreigingen of iemand belachelijk maken.
- Materieel pesten (met spullen): afpakken, beschadigen of verstoppen van spullen.
- Relationeel / sociaal pesten buitensluiten, negeren of uitlachen.

Daarnaast is er ook nog digitaal pesten. Bovenstaande vormen worden dan via de digitale kanalen uitgevoerd. Te denken valt aan foto's bewerken, versturen van bedreigingen of virussen, iemand hacken of blokkeren, haatprofielen aanmaken, etc.

Signalen van pesten

Als een van bovenstaande dingen gebeurt, zijn dat signalen van pesten. Daarnaast zijn we ook alert op gedragsveranderingen bij leerlingen:

- leerlingen met teruggetrokken gedrag
- leerlingen met zwakke, onzekere lichaamshouding
- leerlingen die zich sterker manifesteren: brutaler – agressiever
- leerlingen die zich afzonderen
- leerlingen die spullen kwijt zijn of waarvan de spullen kapot zijn
- leerlingen die sociaal onhandig gedrag vertonen.

Oorzaken van pesten

Uit onderzoek blijkt dat pesters over het algemeen een positieve houding ten opzichte van geweld hebben en dat ze een beperkt inlevingsvermogen hebben. Daarnaast kunnen andere oorzaken als een problematische thuissituatie, verveling, niet met frustratie om kunnen gaan en aangeleerd gedrag, ook een rol spelen.

Pesten of Plagen?

Vaak worden de termen pesten en plagen door elkaar gehaald en wat voor de een pesten is, ervaart de ander als plagen. Wij gaan uit van de beleving van de gepeste leerling. Hij / zij bepaalt of het pesten of plagen is. Elke melding en/of signaal nemen we daarom ook serieus. Naast het gevoel dat de gepeste leerling heeft, nemen we onder andere de volgende verschillen ook mee:

Plagen	Pesten
Gebeurt af en toe	Structureel
Kortdurend	Voortdurend / aanhoudend / herhaaldelijk
Door en naar verschillende personen	Vaak dezelfde die pest / gepest wordt
Beide partijen hebben plezier	Gaat ten koste van sfeer
Gelijkwaardigheid	Machtsverhouding / ongelijke strijd

Dit bepaalt mede de interventies die daarna gedaan worden. Deze kunnen gericht zijn op de gepeste leerling, op de pester of op een hele groep.

3. Preventief beleid

Op school werken we aan een veilige schoolomgeving voor alle leerlingen.

Dit proberen wij te bewerkstelligen door preventief maatregelen en activiteiten in te zetten die gericht zijn op alle betrokkenen van de school, niet alleen gericht op leerlingen en leerkrachten maar ook op ouders. Hieronder worden deze maatregelen en activiteiten verder uitgelegd. In het hoofdstuk Tijdsplan vindt u terug wanneer welke activiteiten uitgevoerd worden.

Leerlingen

- We hanteren 5 gouden afspraken op school. Dit zijn ook de Kanjerregels:

- We vertrouwen elkaar.
- We helpen elkaar.
- We werken samen.
- We hebben plezier.
- We doen mee.

In elke groep vormen deze 5 afspraken de basis voor de groepsafspraken. Elke groep werkt deze gouden afspraken verder uit naar eigen groepsafspraken, waarbij deze concreter gemaakt worden door de kinderen zelf. Deze afspraken hangen zichtbaar op in de groep.

Twee keer in drie weken (i.v.m. catechese) wordt er Kanjertraining gegeven. Hierin staan bovengenoemde gouden afspraken centraal. Daarnaast komen deze afspraken regelmatig terug in gesprekken.

- Gouden week:

Tijdens de tweede week is er veel aandacht voor het omzetten van de gouden afspraken van de school naar groepsafspraken van elke klas. Dit vanuit het besef dat we als leerkrachten een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan een positieve groepsvorming, waarvan de eerste zes weken gezien worden als de gouden weken om dit te bewerkstelligen. Gedurende de eerste weken wordt er veel aandacht besteed aan groepsvorming en klassenklimaat door o.a. opstellen groepsregels, extra lessen Kanjertraining, klassenbouwers, voorstellen ICP'ers en anti-pestcoördinator.

- Kennismakingsronde intern vertrouwenspersoon en antipestcoördinator:

Elk jaar bezoekt de vertrouwenscontactpersoon en antipestcoördinator van de school de groepen 1 t/m 8. Tijdens dit rondje wordt er gesproken over (seksuele) weerbaarheid, elkaars grenzen, pesten en plagen, omgaan met elkaar (ook op social media) en hoe de leerlingen hulp kunnen inschakelen als dit nodig is. De vertrouwenspersoon zijn Debbie Boudewijns en Ingrid Stokkermans. De antipestcoördinator is Ilonca van der Made.

- Media:

De kinderen uit groep 7 en 8 krijgen gastlessen van Bureau Halt over groepsdruk, social mediagebruik, delicten, vernieling, etc. Daarnaast behandelt de methode Kanjertraining ook lessen over omgang met en op social media.

- Lentekriebels:

Dit is een lesmethode voor relationele en seksuele vorming, waarin een doorgaande lijn zit van groep 1 t/m 8. Het lespakket is opgebouwd aan de hand van de volgende thema's:

- De eerste keer en hoe maak je het leuk
- Lichaam en zelfbeeld
- Puberteit
- Relaties
- Religie, cultuur en seks
- Seks en de media
- Seksuele en genderdiversiteit
- Veilig vrijen
- Voortplanting, zwangerschap en kinderwens

Deze lessen worden tweejaarlijks geclusterd aangeboden gedurende een week.

Team

- Tijdens het speelkwartier lopen minimaal 2 collega's buiten.

Meer toezicht op het plein vermindert het pesten door:

- Leerkrachten krijgen meer overzicht doordat ze taken kunnen verdelen.
- Leerkrachten kunnen het spelen van kinderen begeleiden. Hiermee kunnen conflicten voorkomen worden of in ieder geval in de kiem worden gesmoord.
- Leerkrachten kunnen kinderen die alleen zijn bij het spel betrekken.

Op deze manier is de pleinwacht positief met kinderen bezig in plaats van alleen te surveilleren.

- Teamscholing:

Het team van BS KlimOp heeft gezamenlijk de cursus Kanjertraining gevolgd.

- Veilig leefklimaat:

De IB'er Mary Peters en gedragscoördinator Ilonca van der Made kijken gezamenlijk naar de resultaten van de monitoring. De leerkracht(en) bekijken dit ook. Tijdens de groepsbespreking en besprekingen over groepsplan sociale en emotionele vaardigheden kijken we samen waar interventies nodig zijn.

Oudergesprekken

Tijdens oudergesprekken kan worden gevraagd of ouders signalen hebben gekregen dat hun kind anderen pest, gepest wordt of aangeeft dat anderen in de klas of school gepest worden.

4. Monitoring

Wij zetten veel maatregelen en activiteiten preventief in om een sociale veilige schoolomgeving voor onze leerlingen te bewerkstelligen. We hechten er veel waarde aan om dit preventieve beleid ook te toetsen door leerlingen, team en ouders met behulp van een monitor. De resultaten van deze monitor gebruiken wij om te kijken of er:

- aanpassingen in het preventief beleid wenselijk zijn,
- interventies naar individuele leerlingen dan wel groepen, leerkrachten of team wenselijk zijn.

Voor de monitoring maken wij gebruik van verschillende instrumenten. In dit hoofdstuk geven we een korte toelichting op deze instrumenten en geven we een overzicht over wie welke monitoring invult.

ZIEN!

ZIEN! is een leerlingvolgsysteem gericht op het sociaal-emotioneel functioneren van leerlingen op de basisschool. Er wordt gebruik gemaakt van vragenlijsten voor leerlingen en voor leerkrachten. Binnen ZIEN! wordt het sociaal-emotioneel functioneren van leerlingen opgesplitst in sociaal en emotioneel functioneren. Het emotioneel functioneren wordt bepaald door het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen. Dit zijn twee cruciale voorwaarden voor de ontwikkeling van de leerling. Deze twee graadmeters komen in beide vragenlijsten dan ook terug.

Het sociaal functioneren wordt bepaald door vaardigheden die leerlingen laten zien in hun gedrag tijdens sociale omgang met elkaar. Enkele belangrijke gedragingen zijn: helpen, samenwerken, samen delen, zorg geven, troosten, begrip tonen en geruststellen.

De leerkrachtvragenlijst wordt voor elke leerling ingevuld door de leerkrachten van groep 2 t/m 8. De leerkracht beoordeelt stellingen aan de hand van eigen observaties over het gedrag dat de leerling laat zien.

De leerlingvragenlijst wordt ingevuld door kinderen van groep 5 t/m 8. Dit omdat het voor kinderen t/m groep 4 lastig is om vragen over zichzelf te beantwoorden. Voor de groepen 1 t/m 4 gebruikt ZIEN! stellingen die je eventueel tijdens een leerlinggesprek kan afnemen. De leerlingvragenlijst bestaat uit twee verschillende lijsten:

- leer- en leefklimaat: Deze vragenlijst bevat 36 stellingen met betrekking tot de betrokkenheid, het welbevinden, relatie met andere kinderen, autonomie, veiligheidsbeleving op en rond de school, de pestbeleving en het pestgedrag van de leerling. Deze is goed in te zetten voor de monitoring van sociale veiligheid vanwege de vragen naar pestbeleving en pestgedrag.
 - sociale vaardigheden: Deze vragenlijst bevat 22 stellingen met betrekking tot de sociale vaardigheden van de leerling, uitgewerkt in ruimte nemend en ruimte gevend gedrag.
- De vragenlijsten zijn onafhankelijk van elkaar in te vullen en te analyseren.

Sociogram

Als blijkt dat er vanuit de monitoring van ZIEN! en Integraal zorgen zijn binnen een groep met betrekking tot sociale veiligheid kan er door de leerlingen uit deze groep een aanvullende vragenlijst ingevuld worden die zicht geeft op de verschillende rollen die er binnen een groep kunnen zijn.

Onderzoek jan. 2017 B.Oldenburg

— universiteit Groningen:

Elke leerkracht moet zich er van bewust zijn, dat in iedere klas wordt gepest. "Leraren die zeggen dat in zijn of haar klassen niet wordt gepest hebben vaak ongelijk. In iedere klas wordt gepest." En pesten is subjectief, een gevoel. En dat gevoel wordt vaak niet herkend door leraren. "Ik heb leerlingen en leraren apart de vraag gesteld: wie in de klas wordt er gepest? Antwoorden tussen leerlingen en leraren kwamen niet overeen."

Leerlingen

- **Leerlingvragenlijst ZIEN!**

Twee keer per jaar wordt door elke leerling van groep 5 t/m 8 de vragenlijst 'leer- en leefklimaat' en 'sociale vaardigheden'. Dit gebeurt in oktober, wanneer het groepsvormingsproces heeft plaatsgevonden en in april, zodat we kunnen kijken of de beleving van leerlingen optimaal blijft en of interventies effect hebben gehad.

We zijn tevreden als minimaal 90% van de leerlingen niet in het rood scoort bij de onderdelen pestbeleving en pestgedrag.

- **Sociogram – rollen.**

Als de resultaten van de leerlingvragenlijst van ZIEN! en van Integraal lager scoren dan waar wij tevreden mee zijn, kan er door de leerlingen in deze groep een sociogram worden ingevuld.

Team

- **Leerkrachtvragenlijst ZIEN!**

We nemen bij alle leerlingen van groep 2 t/m 8 de vragenlijst volledig af. Dit gebeurt in april en oktober. Met twee meetmomenten kunnen we kijken of interventies effect hebben gehad. Voor leerlingen waar zorgen over zijn kan de vragenlijst nog extra ingevuld worden.

We zijn tevreden als minimaal 80% van de leerlingen niet in het rood scoort.

Na het invullen van de leerkrachtvragenlijst en leerlingvragenlijsten worden in november en mei de groepsplannen sociaal emotionele vorming ingevuld. Tussentijd worden deze groepsplannen aangevuld en geëvalueerd.

- **Successpiegel**

Een keer per jaar vullen teamleden de vragenlijst van de Successpiegel in. De vragen gericht op sociale veiligheid geven een beeld over de wijze waarop teamleden

- de sfeer in de groep ervaren
- ervaren dat we de leerlingen goed in beeld hebben,
- ervaren dat we zorgdragen voor veiligheid op het plein

We zijn tevreden als we op deze onderdelen een successcore van 80% behalen.

Ouders

- **Successpiegel**

Een keer per jaar vragen we ouders de vragenlijst van de Successpiegel in te vullen. De vragen gericht op sociale veiligheid geven de school een beeld over hoe ouders menen dat hun kind het vindt op school, hoeveel kinderen vervelende situaties ervaren, of de school zorgt voor veiligheid op het plein en hoe de sfeer in de groep is.

We zijn tevreden als we een successcore van 80% behalen op deze onderdelen.

5. Tijdspad

In dit tijdspad ziet u elke activiteit gericht op preventie en monitoring weggezet binnen het schooljaar 2018-2019.

Augustus:
Rondje vertrouwenscontactpersonen in alle klassen
Rondje anti-pestcoördinator in alle klassen
Gouden regels: lessen over normen, waarden en respect, werken aan groepsvorming, vormen van groepsregels met de kinderen a.d.h.v. 5 gouden Kanjersafspraken op school
Oktober:
Bureau Halt geeft gastles over groepsdruk/ social mediagebruik/ delicten/ vernieling, etc.
ZIEN! - leerkrachtvragenlijst groep 2 t/m 8: - leerlingvragenlijst groep 5 t/m 8 alle leerlingen 'leer- en leefklimaat' - leerlingvragenlijst groep 5 t/m 8 alle leerlingen 'sociale vaardigheden'
Groepsplan sociale emotionele vaardigheden evalueren en invullen
Kindgesprekken voeren (met kinderen in bovenste 2 kolommen van groepsplan sociaal emotionele vaardigheden)
Februari:
Bureau Halt geeft gastles over groepsdruk/ social mediagebruik/ delicten/ vernieling, etc.
Maart:
Week van de Lentekriebels één keer per twee jaar: In elke groep worden deze week 3 lessen gegeven vanuit de methode Kriebels in je buik. Deze lessen komen uit de thema's: - lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld - voortplanting en gezinsvorming - seksuele weerbaarheid
April:
ZIEN! - leerkrachtvragenlijst groep 2 t/m 8: - leerlingvragenlijst groep 5 t/m 8 alle leerlingen 'leer- en leefklimaat' - leerlingvragenlijst groep 5 t/m 8 alle leerlingen 'sociale vaardigheden'
Groepsplan sociale emotionele vaardigheden evalueren en invullen
Kindgesprekken voeren (met kinderen in bovenste 2 kolommen van groepsplan sociaal emotionele vaardigheden)

6. Curatief beleid

In de inleiding hebben we geschreven dat pesten op elke school voorkomt, dus ook op onze school. Er zijn verschillende maatregelen en activiteiten die als interventie ingezet kunnen worden indien blijkt dat dit nodig is vanuit bijvoorbeeld de monitoring. De interventies kunnen gericht zijn op leerlingen, het team of ouders. In dit hoofdstuk beschrijven wij kort een aantal van deze interventies. Daarnaast staat in dit hoofdstuk het stappenplan wat gevolgd wordt indien pestgedrag zich voor doet.

Stappenplan pesten

Onderstaande stappen kunnen ondernomen worden, waarbij de privacy van een ieder zoveel mogelijk wordt gewaarborgd. Dit stappenplan is gewaarborgd in het pestprotocol.

Signalering pesten

Signalen van pestgedrag kunnen via verschillende ingangen bij de leerkracht of de school binnenkomen:

- * De zondebok, die wordt gepest, of een ander kind dat iets heeft gezien beklaagt zich bij een leerkracht.
- * De leerkracht signaleert opvallende veranderingen in de groep.
- * Ouders nemen contact op met de school over mogelijk pestgedrag.
- * Leerkrachten signaleren pestgedrag op de speelplaats of tijdens vervanging.

Individueel

1. Voer in een rustige setting een gesprek met de zondebok om het probleem helder te krijgen en samen eventuele oplossingen te zoeken.
2. Voer in een rustige setting een gesprek met de pester(s) om het probleem helder te krijgen, grenzen te stellen en samen te zoeken naar gedragsalternatieven. Probeer bij deze gesprekken open vragen te stellen, een positieve houding aan te nemen, samen te vatten en niet te veroordelen.
3. Evalueer periodiek (met ouders) of de geplande aanpak werkt

Groep

1. Maak het probleem met de gehele groep bespreekbaar en kondig aan dat je de situatie wil verbeteren.
2. Werk in overleg met IB'er, vertrouwenscontactpersonen en gedragscoördinator met een plan dat op korte termijn de sfeer in de klas moet verbeteren. (Aan het begin van elk schooljaar stellen de vertrouwenscontactpersonen zich aan de kinderen voor en vertellen wat zij doen. In de school hangen posters van beide vertrouwenscontactpersonen met foto als herkenning.) Bedenk daarbij goed of er iemand gevaar loopt!

School

Bespreek het probleem in de teamvergadering. Zoek samen naar mogelijke oplossingen. Maak hierbij afspraken voor het surveilleren op de speelplaats tijdens de pauze en voor en na school.

Ouders

1. Voer gesprekken met de ouders van de gepeste en de pester(s) om het probleem helder te krijgen en oplossingen te zoeken. Het is belangrijk om ouders zoveel mogelijk te betrekken bij de stappen die worden gezet.
2. Maak indien nodig het probleem breder, bijvoorbeeld door alle ouders van de groep uit te nodigen en uit te leggen hoe je het probleem gaat aanpakken.

Adviezen aan ouders van gepeste kinderen kunnen zijn:

- Houd de communicatie met uw kind open;
- Als pesten buiten school gebeurt, probeer contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken;
- Door positieve stimulering kan het zelfrespect vergroot worden of weer terugkomen;
- Stimuleer uw kind tot het uitoefenen van een hobby;
- Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.

Adviezen aan ouders van pestende kinderen kunnen zijn:

- Neem het probleem van uw kind serieus;
- Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen;
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet;
- Besteed (extra) aandacht aan uw kind;
- Stimuleer uw kind tot het uitoefenen van een hobby;
- Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind;
- Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van school staat;

Indien bovengenoemde stappen uitvoerig zijn doorlopen en niet helpen, verwijzen wij naar het protocol “schorsing en verwijdering van leerlingen”.

Documenteren

In Parnassys worden korte en feitelijk beschreven notities gemaakt:

- Wie?
- Wat?
- Waar?
- Wanneer?
- Hoe?
- Hoe nu verder:
 - Wat willen we bereiken?
 - Hoe kunnen we dit bereiken?
 - Hoe wordt dit geëvalueerd?

Bijlagen

Bijlage 1: Drie gouden afspraken

Met nieuwe groepen kun je relatie-afspraken maken: hoe willen we met elkaar omgaan en hoe dragen we daar samen verantwoordelijkheid voor?

Zo kan het dat in het begin van de samenwerking leerlingen zich buigen over vragen als:

- wat heb jij nodig om hier het beste uit jezelf te halen?
- wat kun jij bijdragen aan een goede sfeer in de klas?
- wat doe jij als die sfeer onder druk staat?
- wat doe jij als jij je zorgen maakt om een klasgenoot?

De antwoorden zijn geen wetten waaraan je je moet houden, maar intenties die we met z'n allen willen naleven en waar we elkaar op kunnen aanspreken.

Waar het om leiderschap gaat, kun je leerlingen vragen 'wat moet ik doen om voor jullie een goede begeleider te zijn?'. Meld voordat je deze vraag stelt dat je zelf ook een paar regels hebt die belangrijk zijn, maar breng die pas in nadat je de leerlingen hebt gehoord. Ze ervaren meer invloed en meestal blijkt dat het overgrote deel overeenkomt.

Relatie-afspraken bestaan bij de gratie van het onderhoud. Een niet onderhouden relatie-afpraak wekt valse hoop en zet het gevoel van vertrouwen en veiligheid geen twee maar zes stappen achteruit. Goed onderhoud kan ertoe leiden dat eens in de paar weken een gesprek in de klas plaatsvindt aan de hand van de vragen:

- wat is er goed gegaan afgelopen periode?
- welke problemen zijn we tegengekomen en hoe hebben we die opgelost?
- welke liggen er nog en wat moeten we daarmee?

De sfeer in de klas verdient ook aandacht wanneer het goed gaat. Juist dan, want alles waar je energie in stopt groeit. Nadat je als begeleider een paar keer zo'n gesprek hebt geleid, kun je de leiding ervan aan de leerlingen overdragen.

Een begeleider die op deze manier werkt, hoeft wanneer het misloopt niet de politiepet op te zetten en researchewerk te gaan verrichten. Hij nodigt de klas uit een voor gesprek, pakt de relatie-afpraak erbij en vertelt dat volgens hem, dat wat iedereen heeft aangegeven te willen, de goede sfeer, onder druk staat. En dat hij niet de begeleider kan zijn die de leerlingen willen. 'Is dat zo en wat moeten we doen om weer te komen waar we willen?'. De invloed die de leerlingen krijgen alleen al verhoogt het gevoel van veiligheid. In een relatief onveilige situatie waarin mensen invloed hebben, voelen zij zich veiliger dan in een veiligere situatie waarin ze geen invloed hebben.

Uit: Het Veilig Onderwijs Magazine Basisonderwijs van Stichting Veilig Onderwijs, jaargang 2016 nummer 3. Artikel van Jan Ruigrok.

Bijlage 2: Thema's en lessen Kriebels in je buik.

Hieronder staan de verschillende lessen vanuit de methode Kriebels in je buik. Deze staan per groep en per thema genoteerd.

Groep 1 -2 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld Wie ben ik In je blootje Kriebel de kriebel Jongens en meisjes Wij zijn vriendjes Sociale en emotionele ontwikkeling Bij ons thuis Ik vind jou lief Voortplanting en gezinsvorming Hoe worden kindjes geboren? Seksuele weerbaarheid Wat voelt fijn en wat niet? Hoe zeg ik nee	Groep 3 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld Ik ben ik Ik ben een jongen en ik ben een meisje Sociale en emotionele ontwikkeling Mijn thuis Ik vind het fijn met jou Voortplanting en gezinsvorming Hoe ben jij geboren? Seksuele weerbaarheid Prettige en niet prettige aanrakingen	Groep 4 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld In je nakie Wat voel ik? Sociale en emotionele ontwikkeling Wie vind ik speciaal? Ik ben verliefd Voortplanting en gezinsvorming Hoe ben ik geboren? Seksuele weerbaarheid Een ja-, nee- of twijfelgevoel
Groep 5 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld Dit ben ik! Sociale en emotionele ontwikkeling Jongens en meisjes: wat hoort bij wie? Zullen we vrienden zijn? De mensen om mij heen Voortplanting en gezinsvorming Het ontstaan en de geboorte van een baby Seksuele weerbaarheid Wat voor gevoel krijg jij als...?	Groep 6 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld Bloos je van bloot? De geslachtsdelen Sociale en emotionele ontwikkeling Gezocht: een vriend Verliefd Verschillende soorten relaties Voortplanting en gezinsvorming - Seksuele weerbaarheid Hoe zeg ik ja of nee?	Groep 7 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld Meisjes in de puberteit Jongens in de puberteit Mannen en vrouwen in de media Sociale en emotionele ontwikkeling Vriendschap en verliefdheid Mannen en vrouwen Voortplanting en gezinsvorming Wat is seks? Seksuele weerbaarheid Internetvrienden Wat zou jij doen?
Groep 8 Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld Dit ben ik Puberteit Geslachtsdeel Besnijdenis Je eigen lichaam en zelfbevrediging Wat zie jij in de media? Sociale en emotionele ontwikkeling Verliefdheid en verkering Verliefdheid en seksuele oriëntatie Seks, wat is dat? Voortplanting en gezinsvorming Voortplanting Veilig vrijen Seksuele weerbaarheid Internet en social media Seksueel grensoverschrijdend gedrag		